

artistic and pedagogical culture on the formation of the teacher as an individual, the development of his professional competence. The article also deals with the peculiar features of training Art and Pedagogy professionals in the higher educational establishments.

Based on educational research and training students given the specificity of the artistic and pedagogical, a variety of relationships and communication, defined the artistic and pedagogical culture are closely interrelated and form a coherent system of pedagogical culture of the future teacher of fine art.

Key words: culture, pedagogical culture, artistic and pedagogical culture of the trainee Art teacher.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2017 р.

Прийнято до друку 30.02.2017 р.

Рецензент – к. пед. наук, доц. Саєнко Т. В.

УДК 745/749(477):378

Сташевська І. О., Дігтяр Н. М.

УКРАЇНСЬКЕ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ДОСВІДУ СТУДЕНТІВ

Національний характер виховання полягає у формуванні молодії людини як громадянина України незалежно від її етнічної приналежності. Таким чином, у рамках сьогоденної освітньої парадигми проблема художнього виховання особистості, здатної цінувати, вивчати та примножувати культурні досягнення народу постає ключовою умовою розвитку як освіти, так і всієї сфери культури України. Отже, соціальна ситуація, що склалась, якісно по-новому порушує проблему художнього досвіду особистості, актуалізує пошук оптимальних засобів його формування в навчальному процесі.

Питання, що стосуються формування особистості, художньо-естетичного виховання, художнього досвіду особистості розглядалися в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних авторів. Проблема формування художньо-естетичного досвіду є предметом дослідження естетичних праць Ю. Борєва, І. Зязюна, Л. Смержа. Розвиток та формування особистості вивчали Ш. Амонашвілі, М. Каган, С. Бондар, Л. Божович, І. Лернер, А. Маслоу, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, Д. Фельдштейн. Естетичне виховання особистості досліджували Т. Аболіна, Ю. Борєв, Є. Бондаревська, І. Зязюн, М. Каган, С. Коновець, Л. Масол, Н. Миропольська, Б. Неменський, О. Рудницька. Вплив

українського народного, декоративно-прикладного мистецтва на формування особистості досліджували Є. Антонович, Ю. Мохірева, Н. Ничкало, Т. Саєнко, В. Титаренко та інші.

Вивчення та аналіз філософських, психолого-педагогічних, праць з естетики, мистецтвознавства, уможливив висновок щодо стійкого інтересу дослідників та педагогів-практиків до питань формування особистості. Проте, проблема формування художнього досвіду студентів та роль у цьому процесі українського декоративно-прикладного мистецтва досліджена недостатньо. Отже, метою нашої статті є дослідження українського декоративно-прикладного мистецтва як засобу формування художнього досвіду студентів.

Під художнім досвідом розуміють особливе утворення у структурі особистості, результат художньо-естетичної діяльності особистості в процесі спілкування зі світом мистецтва, унаслідок якої людина вступає у зв'язки із зовнішнім світом, розвиває свої здатності та внутрішній світ, формує свою духовно-практичну сутність [3; 5; 6].

Зміст художнього досвіду включає емоції, відчуття, переживання, образи, уявлення, поняття, судження, гіпотези, закони, правила, вміння, навички, прийоми, методики, оцінки, зауваження, переконання, судження. На основі аналізу наукових джерел було виокремлено структуру художнього досвіду в єдності таких його компонентів: чуттєвого, інформативно-пізнавального, ціннісного та творчодіяльнісного. Рівень сформованості художнього досвіду особистості залежить від взаємозв'язку всіх цих компонентів [5].

Прямий вплив на формування художнього досвіду мають чуттєвий досвід, моральний досвід, досвід сприймання, естетичний досвід, художньо-вольова діяльність (спрямована на здобуття й закріплення навичок шляхом виконання вправ) та досвід творчої діяльності. Усі перераховані категорії перебувають у конвергентному зв'язку, що створює новий вид досвіду – художній.

Варто підкреслити, що художній досвід особистості – утворення, що активно розвивається, невпинно формується. Іноді це відбувається не усвідомлено, стихійно (завдяки впливу радіо, телебаченню, Інтернет ресурсів, друкованої продукції) та усвідомлено або цілеспрямовано (завдяки сім'ї, закладам освіти тощо). Процес формування художнього досвіду має свої особливості. Аналізуючи зміст та структуру художнього досвіду необхідно враховувати, що художній досвід залежить також від вікових та індивідуальних особливостей розвитку людини, її особистісних якостей, рівня готовності до формування свого художнього досвіду. Сформований художній досвід є необхідною складовою всебічного гармонійного розвитку особистості.

Студенти вже мають певний художній досвід. Джерелом їх художніх вражень є досвід, отриманий у взаємодії з оточуючим світом,

соціальним середовищем – у сім'ї, з однолітками, у загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладах. Окрім цього, великий вплив на формування досвіду спілкування з мистецтвом також мають засоби масової інформації (радіо, телебачення, Інтернет, друкована продукція), за допомогою яких поширюються відомості про мистецтво, його види та пануючі у сучасному суспільстві погляди й уподобання. За відсутності спланованої навчальної роботи, досвід спілкування з мистецтвом у особистості формується стихійно, найчастіше у межах масової культури, форми якої вражають не стільки різноманітністю, як, нерідко, відсутністю смаку.

Формування саме художнього досвіду залежить від художньої діяльності, від спілкування з прекрасним, з мистецтвом. Дослідники проблем естетичного виховання (В. Бугенко, Л. Масол, Г. Падалка, О. Рудницька) наголошують, що мистецтво має особливий вплив на душу молодшої людини, що намагається віднайти в мистецтві відповіді на питання, які її хвилюють; саме мистецтво розширює сферу її спілкування, активно впливаючи на емоції та почуття, допомагає формувати власну свідомість. Зрозуміло, що у зв'язку з цим відбувається перебудова художніх інтересів, ціннісних орієнтацій, ціннісного ставлення. Поглиблений аналіз, яскраві порівняння і зіставлення творів мистецтва, розвивають образне мислення, активізують бажання студентів самим долучитися до процесу творення, що є запорукою ефективного формування їх художнього досвіду.

Види декоративно-прикладного мистецтва вражають своїм різноманіттям, мають яскраве втілення в культурних цінностях, допомагають чуттєво-емоційно сприймати, переживати і відтворювати прекрасне у житті та мистецтві. Це – художня обробка дерева, каменю, металу, шкіри, кістки й рогу, художня кераміка, художнє скло, вишивка, розпис, писанкарство, художнє плетіння, в'язання, ткацтво, килимарство, вибійка, гравіювання, різьблення, карбування, художнє ковальство, витинанки, виготовлення одягу, меблів, хатніх прикрас, посуду, виробів з бісеру, емалі, іграшок, ювелірних виробів тощо. Кожен з видів декоративно-прикладного мистецтва має свої специфічні риси, пов'язані з особливостями матеріалу, технологічним процесом його обробки, засобами художньої виразності.

Відомий педагог Г. Ващенко наголошував, що збереження народних традицій та пошана до них – перший національний обов'язок нашої молоді; вірний шлях розвитку народу полягає в тому, що нові покоління, сприймаючи культурні здобутки попередніх поколінь і зберігаючи національні традиції, рухають культуру вперед, вносячи в неї нові надбання [2]. Зразки декоративно-прикладного мистецтва, створені з різних природних матеріалів, передають глибину народного світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння, транслюють художній

досвід поколінь. Вивчення зі студентами різновидів декоративно-прикладного мистецтва дає можливість їм глибше зрозуміти орнаментально-пластичні народні образи, способи передачі художнього досвіду, що впливають із глибин людського життя.

Під час естетичного сприймання творів декоративно-прикладного мистецтва у студентів виникають певні емоції, тому для більш ефективного формування художнього досвіду студентів, їм потрібно створити умови, які б сприяли формуванню емоційно-чуттєвої сфери. Багатство емоційної сфери людини свідчить про її духовне багатство. Також складною є проблема сприймання мистецтва, особливо декоративно-прикладного з багатою системою символів та знаків. Щоб сприймати, «читати» такі художні твори, треба мати художню підготовку. Краще сприймається те, що зрозуміле, про що є певні знання.

Сприймаючи прекрасне, аналізуючи побачене, порівнюючи з відомим раніше, формується оцінка. Розвиток мисленневих операцій – аналізу, синтезу, порівнянь, узагальнень, допоможуть студентам сформувати ціннісне ставлення до творів декоративно-прикладного мистецтва, формувати їх художній досвід.

Художник-педагог В. Парахін наголошує, що молодь охоче та результативно сприймає традиційні народні мистецькі способи відтворення дійсності, які незамінні завдяки своїй природності, загальній доступності та ефективності, педагогічній досконалості. У разі введення їх у програми навчальних закладів та належного викладання будуть і результати, що позитивно позначатися на формуванні особистості [4].

Дійсно, народні способи передачі художніх знань та вмінь, художнього досвіду носили невимушений характер, це допомагало створювати складні ескізи, виконувати вправи, завдання у царині декоративно-прикладного мистецтва, застосовувати художні техніки та матеріали, якими користуються майстри народної творчості. Наприклад, у народному розписі використання під час малювання довжини руки дає можливість студентам швидко відчутти приємність та красу творення живої, не надуманої лінії, виявити індивідуальні естетичні задатки особистості [4, с.12]. Невимушені, вільні, стрімкі, легкі лінії – довгі, короткі, хвилясті – основний спосіб зображення в народному малярстві.

Мінімальні засоби вираження художньої ідеї у творах декоративно-прикладного мистецтва сприяють розвитку у студентів вміння виявляти основне, найбільш характерне, точно і влучно передавати, характеризувати предмети, вміння лаконічно мислити, інтерпретувати, стилізувати – формують художній досвід молоді.

Базуючись на дослідженнях вчених, можна стверджувати, що вмотивувати студентів та сформувати їх художній досвід можна практичною значущістю навчального матеріалу; активізацією пізнавальної діяльності через використання творчих завдань, створенням

проблемних ситуацій, різних видів самостійних і творчих робіт; індивідуалізацією та диференціацією навчання; застосуванням наочності та технічних засобів навчання; використанням різних форм навчальної роботи (організація мистецьких конкурсів, майстер-класів, зустрічами з митцями декоративно-прикладного мистецтва, проведенням різних видів екскурсій, виставок, симпозіумів).

Вищезазначене дає підстави зробити наступні висновки: на нашу думку, у процесі мистецького розвитку студентів важливу роль відіграє українське декоративно-прикладне мистецтво. Прості та доступні способи зображення у декоративно-прикладному мистецтві дозволяють студентам повно і вільно реалізувати в матеріалі індивідуальну мистецьку силу через традиційну колективну технологію, сприяють формуванню їх художнього досвіду.

Література

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Львів: Світ, 1993.— 272 с. **2. Ващенко Г.** Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Полтав. вісник, 1994. – 191 с. **3. Лехциер В. Л.** Введение в феноменологию художественного опыта / В. Л. Лехциер. – Самара, 2000. – 233 с. **4. Парахін В. Г.** Лінія в традиційному народному мистецтві / В. Г. Парахін. – Луцьк : Терен, 2006. – 66 с. **5. Печко Л. П.** Эстетический и художественный опыт личности: структура, компоненты, возможности развития / Л.П Печко // Эстетический опыт личности как условие освоения культуры в образовательном процессе школы и вуза : сб. науч. тр. – М., / Ин-т художественного образования РАО ; Владимирский гос. ун-т., 2003. **6. Основи** викладання мистецьких дисциплін : навч. посіб. / [за заг. ред. О. П. Рудницької]. – К. : Експрес-об'ява, 1998. – 184 с.

Сташевська І. О., Дігтяр Н. М. Українське декоративно-прикладне мистецтва як засіб формування художнього досвіду студентів.

У статті відзначається, що прямий вплив на формування художнього досвіду студента мають чуттєвий досвід, моральний досвід, досвід сприймання, естетичний досвід, художньо-вольова діяльність (спрямована на здобуття й закріплення навичок шляхом виконання вправ) та досвід творчої діяльності. У статті підкреслено, що художній досвід особистості – утворення, що активно розвивається, невпинно формується. Іноді це відбувається не усвідомлено, стихійно (завдяки впливу радіо, телебаченню, Інтернет ресурсів, друкованої продукції) та усвідомлено або цілеспрямовано (завдяки сім'ї, закладам освіти тощо) і залежить від таких факторів, як: спадковість, оточуюче середовище,

виховання. Автор наголошує, що українське декоративно-прикладне мистецтво має особливий вплив на душу молоді людини. Зразки декоративно-прикладного мистецтва мають яскраве втілення в культурних цінностях, сприяють художньо-естетичному вихованню студентів та дають можливість чуттєво-емоційно сприймати, переживати і відтворювати прекрасне у житті та мистецтві, формують художній досвід.

Ключові слова: художній досвід, студенти, засіб, українське декоративно-прикладне мистецтво.

Сташевская И. О., Дигтярь Н. М. Украинское декоративно-прикладное искусство как средство формирования художественного опыта студентов.

В статье отмечается, что непосредственное влияние на формирование художественного опыта имеет чувственный опыт, нравственный опыт, восприятие, эстетический опыт, художественная и волевая деятельность (направленная на получение и применение навыков через упражнения) и опыт творческой деятельности. В статье подчеркивается, что художественный опыт – образование в структуре личности, что активно развивается, постоянно эволюционирует. Иногда это происходит осознанно, спонтанно (в связи с влиянием радио, телевидения, Интернет-ресурсов, печатных материалов) и сознательно или намеренно (влияние семьи, образовательных учреждений и т. п.) и зависит от таких факторов как: наследственность, среда, воспитание, творческий труд и художественное самоусовершенствование. Автор подчеркивает, что декоративно-прикладное искусство имеет особое влияние на душу молодого человека. Примеры декоративно-прикладного искусства имеют яркое воплощение в культурных ценностях, способствуют художественно-эстетическому развитию студента и позволяют сенсорно и эмоционально воспринимать, чувствовать и воспроизводить красоту в жизни и искусстве, формируют его художественный опыт.

Ключевые слова: художественный опыт, студенты, средство, украинское декоративно-прикладное искусство.

Stashevska I. O., Degtyar N. M. Ukrainian decorative arts and crafts as tools of formation of artistic experience of students.

The authors notes that the level of completeness of artistic experience depends on the individual correlation of all its components: sensory, cognitive, informative, evaluative and creative activity. Direct impact on the formation of artistic experience, sensory experience, moral experience, perception, aesthetic experience, artistic and strong-willed activities (aimed at obtaining and application of skills through exercises) experience of creative activity.

Emphasized that the artistic experience of self – education is actively developing, constantly evolving. Sometimes this happens spontaneously (due to the influence of radio, television, Internet resources, printed materials) and consciously or deliberately (due to family, educational institutions and the like) and depends on factors such as: heredity, environment, upbringing. The author emphasizes that art has a special impact on soul of the young man. Communication with the arts fosters students' aesthetic attitude to the world, helps to deeply understand the reality. Graphic arts classes promote optimal and intensive development of all mental processes and functions that teach students to think, analyze, compare, correlate and present, to experience, to appreciate the art. Examples of folk art have a vivid embodiment of cultural values, contributes to the artistic and aesthetic education of students and allow sensory and emotionally accept, to feel and to reproduce the beauty in life and art.

Key words: artistic experience, students, tools, Ukrainian decorative arts and crafts.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2017 р.

Прийнято до друку 30.02.2017 р.

Рецензент – д. мист., проф. Сташевський А. Я.

УДК 7.013

Т. В. Метель

ДУАЛЬНІСТЬ ПОНЯТЬ «ФОРМА» ТА «КОНТРОФОРМА» В МИСТЕЦТВІ

Розуміння студентами понять форми та антиформи як рівнозначних композиційних складових для цілісного сприйняття твору мистецтва є необхідним. Курс з основ композиції повинен передбачувати аналіз робіт різних видів мистецтва для усвідомлення предмету композиції як одного з провідних курсів. Більшість сучасних освітніх закладів мистецького профілю при викладанні курсу з композиції роблять акцент лише на формі, зображенні і не приділяють належної уваги поясненню суті антиформи, її ролі у формотворенні самого зображення. Як зазначав Михайло Яремків, український художник та педагог: «Успіх роботи над композицією залежить від простору між елементами. Відповідно до психологічного сприйняття, інтервали також необхідні в композиції, як і предмети, що в неї входять. Якщо недооцінювати роль просторових інтервалів, то цікаво задуманий сюжет твору не отримає вдалого втілення» [4, 26].

Проблема вагомості такого художнього прийому, як контрформа мала висвітлення у дослідженнях Е. Рудера і Н. Таранова, які займалися